

ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ Μ.Κ.Ο. ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

*Του Γιώργου Βερνίκου
-Προέδρου Ελληνικού Γραφείου Greenpeace*

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια μεγάλη αύξηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ). Υπολογίζεται ότι από τη δεκαετία του '90 οι ΜΚΟ έχουν δεκαπλασιαστεί σ' όλο τον κόσμο. Η αύξηση αυτή έχει πυροδοτήσει τη συζήτηση για τη λεγόμενη «κοινωνία των πολιτών», τις Οργανώσεις της και το ρόλο τους στη ζωή μας. Στην πραγματικότητα όλη αυτή η κινητικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ταχύτητα των εξελίξεων στη λεγόμενη μεταβιομηχανική εποχή και την παγκοσμιοποίηση. Νέες απαιτήσεις και προσδοκίες δημιουργούνται σ' όλα τα επίπεδα, που συμπεριλαμβάνουν τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας και την αποτελεσματικότερη λειτουργία της δημοκρατίας. Στην Ελλάδα η συζήτηση έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω της δομής του κράτους και μιας δημόσιας διοίκησης που συγκεντρώνει πάνω της την κεντρική ευθύνη χωρίς αρκετή αποτελεσματικότητα και διατηρεί την «κοινωνία των πολιτών» σε τροχιά εξάρτησης και υποτέλειας έναντι του κράτους. Η αναθεώρηση του Συντάγματος, λαμβάνοντας υπόψη και το αίτημα 800 ΜΚΟ και την καταρχήν θετική αποδοχή από τα κόμματα, ανοίγει νέες δυνατότητες για την ανανέωση του πολιτικού συστήματος με την ενδυνάμωση της θέσης της «κοινωνίας των πολιτών» και την ενίσχυση της συμμετοχής στην πολιτική διακυβέρνηση.

ΚΡΑΤΟΣ, ΚΟΜΜΑΤΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΜΚΟ

Από την εποχή της αμερικανικής και γαλλικής επανάστασης μέχρι σήμερα οι λαοί έχουν πετύχει σημαντικές κατακτήσεις. Οι διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα συντάγματα, η κατάργηση της δουλείας, η χειραφέτηση των γυναικών, η καθολική ψηφοφορία, το δικαίωμα του συνεταιρίζεστε, η διάδοση της δημοκρατίας, η οργάνωση του κοινωνικού κράτους και η δημιουργία των υπερεθνικών Οργανισμών, με τις όποιες ατέλειές τους, αποτελούν ενδεικτικά κορυφαία βήματα του ανθρώπου και του πολιτισμού. Σκοπός αυτού του άρθρου δεν είναι να κάνει αναδρομή πως στη διάρκεια των ετών εξελίχθηκαν οι σχέσεις κράτους-κοινωνίας, μηχανισμών εξουσίας, κόμματος και πολίτη στις διάφορες χώρες με τις εκάστοτε ιδιομορφίες και αντιφάσεις. Σκοπός είναι να συμβάλει στο διάλογο για το πως οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς μπορούν να συμβάλουν στην ενδυνάμωση της δημοκρατίας και την ανάγκη για ένα μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης, περισσότερο ανοιχτό, δίκαιο και ευαίσθητο στα αιτήματα της εποχής.

Στη σημερινή κοινωνία όλο και περισσότεροι άνθρωποι θέλουν να κινηθούν ανάμεσα από τη μία πλευρά στο κράτος και τους μηχανισμούς εξουσίας -που είναι τα κόμματα- και την εμπορευματική λειτουργία της αγοράς από την άλλη. Αυτός ο ενδιάμεσος χώρος, που αυτοαποκαλείται στις μέρες μας «κοινωνία των πολιτών» (ή «δημόσιος χώρος») και εκφράζεται από τις ΜΚΟ, αναζητεί το ρόλο του στο κοινωνικό γίνεσθαι και έχει την ανάγκη να οριοθετεί τις σχέσεις του με το κράτος, τα πολιτικά κόμματα και την αγορά. Η «κοινωνία των πολιτών» δεν αμφισβητεί το ρόλο των κομμάτων που μετέχουν στη διαδικασία διεκδίκησης και άσκησης της εξουσίας κατά τρόπο ευθύ και άμεσο και έχουν την πολιτική ευθύνη ενώπιον της κοινωνίας, ο δε ρόλος τους στην απάλειψη της έντασης των κοινωνικών αντιθέσεων είναι μέχρι σήμερα αναντικατάστατος. Θέλει όμως να είναι όλο και πιο έντονη η παρουσία του στην προώθηση νέων αιτημάτων ζωής, καθημερινότητας, προστασίας του περιβάλλοντος, ανθρωπισμού και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θέλει να δυναμώσει τη δημοκρατία ώστε να μην υπάρξει οπισθογύρισμα και να την κατοχυρώσει ως

θεσμοθετημένο χώρο αμφισβήτησης. Η «κοινωνία των πολιτών» εναντιώνεται στο συγκεντρωτισμό της εξουσίας και τη γραφειοκρατικοποίηση της διοίκησης και θέλει να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προβληματισμών και της δράσης.

Τα κόμματα, έχοντας μια λαμπρή ιστορία στην εδραίωση και διάδοση της δημοκρατίας, σήμερα αποτελούν κέντρα συσπείρωσης, κυρίως ανθρώπων που φοβούνται τις εξελίξεις και έχουν δυσκολία να προσαρμοστούν στις συνθήκες της νέας εποχής. Τις περισσότερες φορές λειτουργούν σαν ένας ανασχετικός παράγοντας στις μεταρρυθμίσεις και όπου διεισδύουν ανακυκλώνουν την αναξιοκρατία και τη διαφθορά. Αποτέλεσμα και τα ίδια να αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερη δυσκολία στη συγκέντρωση ικανών στελεχών. Τα ικανότερα άτομα συνήθως απωθούνται από τις κομματικές διαδικασίες και είτε αποστασιοποιούνται, είτε προτιμούν να δραστηριοποιούνται σε Οργανώσεις της λεγόμενης «κοινωνίας των πολιτών», διαισθανόμενοι ότι μπορούν να εκφράζονται πιο ελεύθερα, αποτελεσματικότερα, χωρίς ξεπερασμένες κομματικές δεσμεύσεις. Είναι ενδεικτικό ότι και στη χώρα μας, ενώ μέχρι και πριν λίγα χρόνια θεωρούνταν αυτονόητο και τιμή να ασχολείσαι με την πολιτική, σήμερα όλο και περισσότερο νέοι άνθρωποι, θεωρώντας δεδομένες ορισμένες δημοκρατικές κατακτήσεις, πιστεύουν ότι με την πολιτική και τα κόμματα ασχολούνται κυρίως ιδιοτελή και λιγότερο ικανά άτομα. Όλο και περισσότερο στο χώρο της ευρύτερης «κοινωνίας των πολιτών» συναντώνται τα πιο καλά μυαλά από το χώρο των διανοουμένων, των επιστημόνων, των ακτιβιστών, των αμφισβητιών και των ενεργών πολιτών.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, όλα τα κόμματα αναζητούν το δικό τους τρόπο να εκσυγχρονιστούν και να κάνουν ανοίγματα προς τη λεγόμενη «κοινωνία των πολιτών». Η συζήτηση για το λεγόμενο «ανοιχτό κόμμα» βρίσκεται στην επικαιρότητα τα τελευταία χρόνια. Το άνοιγμα των κομμάτων γίνεται κάτω από την αγωνία των ηγετικών ομάδων και των ικανότερων στελεχών με τη μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εποχής. Θέλουν να δραστηριοποιήσουν δημιουργικές δυνάμεις που βρίσκονται στο περιθώριο και να έρθουν σ' επαφή με μια μεγάλη δεξαμενή σημαντικών στελεχών, ώστε να μην είναι εγκλωβισμένοι σε συγκεκριμένης νοοτροπίας και δυναμικότητας κομματικά στελέχη.

Θεωρώ αυτονόητο ότι η σημερινή «κοινωνία των πολιτών» θέτει τα όριά της και σε ο,τιδήποτε έχει σχέση με την αγορά. Ξεπερνώντας κατά πολύ τον απλό εθελοντισμό της προηγούμενης εποχής και θέλοντας να βρίσκεται στην πρωτοπορία των εξελίξεων, διεκδικεί ένα διαφορετικό αξιοκρατικό σύστημα από το καθαρά εμπορευματικό.

Έτσι λοιπόν η οικονομία και η άσκηση πολιτικής, που είναι οι δύο βασικοί πυλώνες ευημερίας, προόδου, σύγκρουσης και ισορροπίας της κοινωνίας, προσδιορίζουν τα όρια της «κοινωνίας των πολιτών», που όμως όλο και πιο ενεργά διεκδικεί τη δική της έκφραση και το δικό της θεσμικό ρόλο στην τοπική, εθνική και παγκόσμια πολιτική διαδικασία.

ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΚΟ

Η μεγάλη αποδοχή και εμπιστοσύνη που έχει η κοινή γνώμη για τις ΜΚΟ σε σχέση με τα κόμματα τα τελευταία χρόνια, είναι ενδεικτικό της εποχής μας. Σύμφωνα με ετήσιες μετρήσεις 1500 διαμορφωτών της κοινής γνώμης στην Αμερική και την Ευρώπη, για το έτος 2006, εμφανίζεται ότι στις Η.Π.Α. το 54% εμπιστεύεται τις ΜΚΟ σε σύγκριση με 49% τις επιχειρήσεις, 38% την κυβέρνηση και 30% τα ΜΜΕ. Αντίστοιχα στην Ευρώπη (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία), 52% τις ΜΚΟ, 38% τις επιχειρήσεις, 31% την κυβέρνηση και 27% τα ΜΜΕ. Στην Ελλάδα τελευταίες σφυγμομετρήσεις δείχνουν ότι η κοινή γνώμη εμπιστεύεται 75% τις ΜΚΟ και 16% τα κόμματα. Αυτή ακριβώς η μεγάλη εμπιστοσύνη που δείχνει η κοινή γνώμη δημιουργεί μεγάλες και νέου τύπου υποχρεώσεις στις ΜΚΟ να περιφρουρήσουν το χώρο τους, ώστε να μην αποδειχθεί συγκυριακό το φαινόμενο και κυρίως να μην αντιστραφεί λόγω αδεξιότητων και αναξιοπιστίας. Άλλωστε η ενδυνάμωση της δημοκρατίας απαιτεί εκτός από συμμετοχή, υπευθυνότητα και διαφάνεια.

Η ανάγκη να υπάρξει κατηγοριοποίηση και αξιοπιστία στον τρόπο λειτουργίας των ΜΚΟ είναι σήμερα περισσότερο αναγκαία από ποτέ. Ο όρος ΜΚΟ καλύπτει όλες τις μη κρατικές και μη κερδοσκοπικές Οργανώσεις, όπως τις εθνικο-τοπικές, αθλητικές, εκκλησιαστικές,

επιστημονικές, επαγγελματικές, τις πολυποικίλες μορφές εθελοντικής προσφοράς, κλπ. Έχει ιδιαίτερη σημασία ότι από τη δεκαετία του '90 αναδείχθηκαν παλαιότερα αλλά και νέα κινήματα, όπως το οικολογικό, το ειρηνιστικό, τα θέματα ποιότητας ζωής, κοινωνικής αλληλεγγύης, αξιοποίησης τεχνολογιών επικοινωνίας, νέων μορφών συμμετοχής στα κοινά, κλπ. Ανάλογα με το σκοπό ίδρυσής τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και χρηματοδότησής τους, μπορεί να υπάρξει μεγάλη κατηγοριοποίηση.

Η σημαντικότερη ίσως κατηγοριοποίηση των ΜΚΟ σήμερα είναι με βάση την οικονομική και πολιτική τους ανεξαρτησία. Επειδή όλο και περισσότερο κάθε ενέργεια είναι και πολιτική πράξη, επειδή το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ κράτους και ΜΚΟ είναι ένα ευαίσθητο θέμα και εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους και επειδή είναι δυνατόν και επιθυμητό τα μέλη των ΜΚΟ να κινούνται συγχρόνως στην πολιτική και την οικονομία, χρειάζεται να διευκρινιστεί ότι: Όσες ΜΚΟ αντιπροσωπεύουν εταιρικά συμφέροντα και όσες εξαρτούν την επιβίωσή τους από τη χρηματοδότηση από την κεντρική εξουσία και δεν είναι χρηματοδοτικά ανεξάρτητες, πρέπει να αποτελούν ξεχωριστές κατηγορίες ΜΚΟ. Ιδιαίτερη προσοχή, αλλά και περισσότερη συζήτηση χρειάζεται για την οριοθέτηση των σχέσεων ΜΚΟ και κομμάτων, όπου πρέπει να διασφαλίζεται η μη χειραγώγηση των ΜΚΟ από τα κόμματα και σ' εκείνες τις ΜΚΟ που είναι αυτόνομες και οικονομικά ανεξάρτητες, αλλά δέχονται παράλληλη χρηματοδότηση για τη διαχείριση ευαίσθητων κοινωνικών ζητημάτων που τους εμπιστεύονται τα κράτη.

H GREENPEACE

Η αδυναμία να αντιμετωπιστούν τα αυξανόμενα προβλήματα από τα κράτη αποτελεί τη βασική αιτία της δημιουργίας Οργανώσεων όπως η Greenpeace, που για 35 χρόνια με ριζοσπαστισμό, επιστημονική και ακτιβιστική δραστηριότητα, δίνει καθημερινά τη μάχη της για την προστασία του περιβάλλοντος. Στηριζόμενη στις αρχές της μη βίας, της μη εξάρτησης από κόμματα, της ανεξάρτητης και διαφανούς χρηματοδότησης και της αποτελεσματικότητας, συμβάλει συνεχώς στην υπογραφή διεθνών συνθηκών, στην εφαρμογή των νόμων που προστατεύουν το περιβάλλον, αλλά και στη δημιουργία νέων σχετικών νόμων. Θεωρεί σημαντική τη συνεργασία της με προτάσεις, συμβουλές και δράση με υπερεθνικούς Οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη, τα κόμματα, τα συνδικάτα, τις επιχειρηματικές Ενώσεις, τις επιχειρήσεις, προκειμένου να προωθήσει τους στόχους της, να αυξήσει τη συνειδητοποίηση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και να δρομολογήσει ενέργειες για την προστασία του περιβάλλοντος, που σε κάθε άλλη περίπτωση δεν θα γινόντουσαν.

Οι συμφωνίες για την προστασία της παγκόσμιας κοινότητας και του περιβάλλοντος από τις πυρηνικές δοκιμές, την πότιση τοξικών και πυρηνικών αποβλήτων στους ωκεανούς, την καταστροφή του όζοντος, την υπεραλίευση, την προστασία των τροπικών δασών, την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, την προστασία της βιοποικιλότητας από τους μεταλλαγμένους οργανισμούς, δεν θα είχαν προχωρήσει τόσο πολύ και τόσο γρήγορα αν δεν υπήρχε η δράση, η συμμετοχή και η επιρροή της Greenpeace και άλλων περιβαλλοντικών Οργανώσεων.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΩΝ ΜΚΟ

Στη διάρκεια του 2006 μία σειρά Οργανώσεων με διεθνή παρουσία, μεταξύ των οποίων η Greenpeace, η Διεθνής Αμνηστία, η Διεθνής Διαφάνεια, η OXFAM, η Διεθνής Ένωση για τη Σωτηρία του Παιδιού, ανταποκρινόμενες στην ανάγκη και οι ίδιες να εξελίσσονται και να ανταποκρίνονται στις αυξημένες απαιτήσεις της εποχής μας, αλλά και να αυτοπροστατεύονται από επιθέσεις αμφισβήτησής τους που αναμένεται ότι θα γίνονται όλο και πιο έντονες, υπέγραψαν ένα κείμενο αρχών. Οι αρχές καθορίζουν τις ελάχιστες υποχρεώσεις που πρέπει να έχουν οι ΜΚΟ που επιθυμούν να έχουν μια διεθνή παρουσία, εργαζόμενες από κοινού για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία. Στη διακήρυξη αρχών τονίζεται ότι δεν αμφισβητείται ο ρόλος και η ευθύνη των κυβερνήσεων να προάγουν την ανθρώπινη ευημερία και την προστασία των οικοσυστημάτων, αλλά ότι διατηρώντας την ανεξαρτησία των Οργανώσεων θα δουλέψουν μαζί παράλληλα με άλλες Οργανώσεις, για να επηρεάσουν όσο μπορούν

περισσότερο τα κέντρα λήψης αποφάσεων, την κοινωνία για την προαγωγή πανανθρώπινων αξιών και το να κληρονομήσουμε στα παιδιά μας το καλύτερο δυνατό φυσικό περιβάλλον.

Οι Οργανώσεις αυτοδεσμεύονται να σέβονται και να προωθούν τις παγκόσμιες ανθρωπιστικές αρχές, να διατηρούν την πολιτική και την οικονομική τους ανεξαρτησία, τη νομιμότητα στις δημοκρατικές αξίες, τη διαφάνεια και την εντιμότητα στις δραστηριότητές τους, την ανάγκη του απολογισμού τουλάχιστον ετήσια για τις αξίες και τα οικονομικά της δράσης τους, τον έλεγχο και την απόλυτη διαφάνεια των οικονομικών τους στοιχείων, την υπεράσπιση του κοινού συμφέροντος, την ακρίβεια των πληροφοριών και τη χρηστή και αποτελεσματική διοίκηση.

Υπάρχει μια σειρά επιπρόσθετων προϋποθέσεων που τίθενται, όπως τα δικαιώματα των δωρητών για ενημέρωση σχετικά με τη χρήση των προσφορών τους, την ακριβή δημοσιοποίηση όλων των δωρεών, την ύπαρξη πολιτικών που προωθούν την ιστιμία και την ισορροπία σ' όλες τις ενέργειες, την άριστη επαγγελματική διαχείριση, την προσαρμογή της δράσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των διαφορετικών λαών και της ποικιλίας των οικοσυστημάτων, την αξιολόγηση των μελών της διοίκησης, των εργαζομένων, των προγραμμάτων και των έργων, την ευαισθησία στη δημόσια κριτική, την ύπαρξη ισορροπίας ανάμεσα στην προσφορά εθελοντικής εργασίας και επαγγελματικών στελεχών, στο σεβασμό της νομιμότητας των εργασιακών συνθηκών, στο σεβασμό στη σεξουαλική αξιοπρέπεια.

Όσο και αν τα παραπάνω μπορεί να φαίνονται δύσκολα για μικρές και τοπικές Οργανώσεις, είναι όλο και πιο απαραίτητα για εκείνες τις Οργανώσεις, οι οποίες, λόγω αντικειμένου, μεγέθους, γεωγραφικής εξάπλωσης, τρόπου δράσης, αναλαμβάνουν μεγαλύτερη ευθύνη στο να ανταποκρίνονται στην αγωνία και τη θέληση των πολιτών για ενδυνάμωση και εμπάθυνση της δημοκρατίας. Οι πολίτες πρέπει να έχουν την αίσθηση ότι η συμμετοχή τους και η βοήθεια που προσφέρουν στις ΜΚΟ συμβάλει πράγματι στην ενδυνάμωση της δημοκρατίας, στην εξισορρόπηση ενός ακραίου ατομικισμού και ανταγωνισμού και στη διαμόρφωση πολιτικών που ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες. Να ξεπερνούν τους φόβους που διάφορα κέντρα προσπαθούν να καλλιεργήσουν για να τους εξουσιάζουν και το κυριότερο να αισθάνονται ότι συμμετέχουν στην ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον.--